

برده‌داری در اسلام

سخنرانی شهید دکتر عبدالحمید دیالمه
مکان: دانشکده ادبیات - مشهد

www.ketab.ir

سرشناسه : دیالمه، سید عبدالحمید، ۱۳۳۳-۱۳۶۰
عنوان و نام پدیدآور : برده‌داری در اسلام : سخنرانی شهید دکتر عبدالحمید دیالمه مکان: دانشکده ادبیات - مشهد/ تدوین مرکز نشر آثار و اندیشه‌های دکتر دیالمه : تنظیم محمد اعتضادالسلطنه .

مشخصات نشر : قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف.

مشخصات ظاهری : ۷۶ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۶۳۲-۰

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

عنوان دیگر: سخنرانی شهید دکتر عبدالحمید دیالمه مکان: دانشکده ادبیات - مشهد.

موضوع: دیالمه، سید عبدالحمید، ۱۳۳۳-۱۳۶۰ -- پیام‌ها و سخنرانی‌ها

موضوع: اسلام و بردگی و برده‌داری - Slavery and Islam

شناسه افزوده: اعتضادالسلطنه، محمد

شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها، دفتر نشر معارف

شناسه افزوده: مرکز نشر آثار و اندیشه‌های شهید دکتر دیالمه

رده بندی کنگره: ۱۵/۲۳۰BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۷۳

شماره کتابشناسی ملی: ۹۷۴۲۹۴۲

برده‌داری در اسلام

سخنرانی شهید عبدالحمید دیالمه

تدوین: حسین حبیبی، آثار و اندیشه‌های شهید دکتر دیالمه

تنظیم: محمدرضا الساطنه

طراح و مدیر هنری: محمدرضا صادق صالحی

ناشر: دفتر نشر معارف

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۴۱-۶۳۲-۰

قیمت: ۶۵/۰۰۰ تومان

- اراک: ۰۸۶-۲۲۲۲۹۰۲۸ ■ ارومیه: ۰۹۱۴-۶۰۲۸۷۸۴ ■ اصفهان: ۰۹۱۳-۸۰۳۵۰۹۸ ■ اهواز: ۰۶۱-۲۲۲۳۸۰۰۰
بابل: ۰۱۱-۳۵۲۰۵۳۵۵ ■ بجنورد: ۰۵۸-۲۲۲۵۶۲۲۱ ■ بردسکن: ۰۵۱-۵۵۴۳۰۱۲۱ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۲۳۶۱۷۵۵۷
بیرجند: ۰۵۶-۲۳۶۵۸۵۱۲ ■ تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۱۲۸۶۵۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۹۱۱۲۱۲۱ ■ تهران شهید محلاتی: ۰۶-۲۳۶۵۸۰۰۶
دهدشت: ۰۹۱۷-۶۶۳۵۸۹۶ ■ رشت: ۰۱۳-۲۲۲۳۴۵۶۹ ■ زاهدان: ۰۵۶-۲۲۲۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۴-۲۳۳۶۶۶۲۵
ساری: ۰۱۱-۲۲۲۵۳۰۲۰ ■ سبزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۰۴ ■ سمنان: ۰۲۳-۲۳۶۵۳۲۱۱ ■ شیراز: ۰۷۱-۲۲۲۴۴۶۱۴
قزوین: ۰۲۸-۲۲۲۴۰۰۷۶ ■ قم صفاییه: ۰۳-۳۷۷۳۵۰۰۳ ■ قم پردیسان: ۰۵۰۹۸۹۱-۰۵۰۹۱۹۰۰۱ ■ کازرون: ۰۸۲-۶۸۱۳۰۸۲
کرمان: ۰۳۴-۲۲۲۳۱۴۶۶ ■ کرمانشاه: ۰۸۳-۳۷۳۳۸۶۱۱ ■ گرگان: ۰۱۷-۲۲۲۳۷۸۸۰ ■ مشهد شعبه ۱: ۰۵۱-۲۲۲۲۰۱۱۹
مشهد شعبه ۲: ۰۵۱-۱۲۶۰۸۱۱۱ ■ مشهد شعبه ۳: ۰۵۱-۳۸۵۵۸۰۱۲ ■ ملایر: ۰۸۱-۲۳۳۵۱۲۷۶ ■ مهاباد: ۰۸۱-۶۱۷۲۶۲۰۰۱
نیریز: ۰۷۱-۵۲۸۲۱۶۹۰ ■ همدان: ۰۹۱۸-۸۱۵۶۵۱۸ ■ یاسوج: ۰۷۶-۲۲۲۲۸۶۲۲ ■ یزد: ۰۳۵-۲۷۲۳۲۹۵

مرکز نشر آثار و اندیشه‌های شهید دکتر دیالمه، تهران: بزرگراه صدر، ابتدای بلوار قیصریه، خیابان شهید تواضعی
خیابان شهید صادقی، پلاک ۶، طبقه اول، تلفن: ۲۲۲۱۵۷۰۶ و ۰۹۳۵۲۲۲۶۰۶۳

مراجعه به دفتر

www.nashremaaref.ir
E-mail: info@nashremaaref.ir

NashreMaaref Official

■ مقدمه

گام برداشتن در مسیر احیای اندیشه دینی همواره نیازمند گذر عمر و تجربه‌های طولانی نیست، زیرا درک عمیق رفتارهای پیامبر رحمت صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، امامان شیعه عَلَيْهِمُ السَّلَام، دست‌پرورده‌های آنان و خطبای این مکتب می‌تواند در سنین جوانی نیز به دست یک انسان رو می‌توان در این مسیر، ردپای جوانی مخلص مثل شهید دکتر دیالمه را دید و طنین صدای دردمندش را شنید، آنگاه که خود را «احیای تفکرات شیعی» نامید.

او همه‌کس بود و هیچ نبود و در عین این‌که فهمی عمیق از دین داشت، بی‌ادعا بود. وی راه میان‌بری را که خود در جوانی برای فهم دقیق دین پیموده بود سخاوتمندانه به دیگران نیز نشان داد.

شهید دیالمه ادعای عارف‌پیشگی نداشت، اما از معرفت بهره‌مند بود. در خردورزی کم‌نظیر بود، ولی فیلسوف مسلک نبود. نگاهش به دنیا با نگاه جوانان هم‌سن و سالش متفاوت بود، اما دنیا‌گریز نبود. او هر چند

بر افکار انحرافی و اندیشه‌های باطل گروه‌ها و تشکل‌هایی که با اسلام زاویه داشتند بیش از خودشان مسلط بود، در عین حال با آن گروه‌ها و تشکل‌ها مرزبندی روشنی داشت. با صلابت بود و پشتوانهٔ صلابت روزهایش مناجات و اشک‌های عاجزانهٔ شب‌هایش بود.

او رسول اندیشه‌ای بود که آن را با همهٔ وجود باور داشت و مروج مکتبی بود که در آن مکتب تربیت یافته بود. راهبر راهی بود که خود پیش از دیگران آن را پیموده بود.

داشتن بصیرت دینی، بی‌اعتنایی به ظواهر دنیا، حریص بودن در هدایت دیگران، تواضع و مهربانی، دانش و فن، صفتِ صدر، شجاعت و منشی توأم با وقار تنها بخشی از جذابیت شخصیت پرنفوذ او بود، به طوری که حتی آنان که طالب راه او نبودند، او را می‌ستودند و می‌طلبیدند.

شهاب وجودش از سال ۱۳۵۲ به بعد، در حال اوج‌گیری اختناق و استبداد رژیم منحوس پهلوی، درخشید و این درخشش در بحبوحهٔ شبیخون به اندیشهٔ نسلی بود که اگر هدایت نمی‌شدند، به تاراج افکار شیطانی و التقاطی می‌رفتند.

سال‌های ۱۳۵۶ تا ۱۳۵۷ نقطهٔ عطف انقلاب اسلامی است، زیرا در آن سال‌ها نهضت اسلامی هویت یافت و مسلمانان انقلابی نیرومند شدند و شعارهای اسلامی و خط‌مشی‌های رهبر کبیر انقلاب، امام خمینی رحمته‌الله علیه، برای توده‌های مردم

بیش‌ازپیش اهمیت یافت و مردم به بازخوانی ارزش‌های اسلامی‌گرایش پیدا کردند.

این‌گرایش و اقبال عمومی در فضای اجتماع، به‌ویژه در میان قشر دانشجو و فرهیخته، بستری را برای افراد و گروه‌های مختلف مهیا می‌کرد تا خواسته‌های حزبی، فردی و گروهی خود را با شکلی از دین بیامیزند و به جامعه عرضه کنند.

رشد سیاسی جوانان با رشد دینی‌شان متوازن نبود و این عدم توازن به‌گونه‌ای اندیشیدن را با تهدید سیاست‌زدگی روبه‌رو کرده بود، به‌طوری‌که جریان‌های ناسالم سیاسی با نقابی مذهبی افراد جامعه را به راهی که خود می‌خواستند فرامی‌خواندند. گروه‌های انحرافی می‌کوشیدند به رده‌های فرهنگی و انقلابی رخنه کنند و بر آن‌ها مسلط شوند و این، یعنی افتادن انقلاب به دست حاکمان چیزی بود که شهید دیالمه را نسبت به آینده اسلام و انقلاب اسلامی به شدت نگران کرده بود.

دیالمه به ضعف‌های فکری و انحراف‌های موجود در جامعه آن روزگار نگاهی جامع داشت و چاره را در دو حرکت هم‌سو می‌دید:

- تدوین مفاهیم صحیح دینی و تبیین آن برای نسل جوان؛

- به نقد کشیدن افکار و اندیشه‌های انحرافی و التقاطی.

او سنگ‌سازی برای حفظ و اعتلای اندیشه دینی را از دانشگاه، که در آن روزگار آشفته‌بازار اندیشه‌ها بود، آغاز کرد.

تبيين معيارها و آشنا سازى مخاطبان با شاخص‌ها و موازين دينى و ويژگى مهم كلاس‌هاى شهيد ديالمه بود تا افراد در دام گروه‌ها و جريان‌هاى ضداسلامى گرفتار نشوند.

بايد توجه كرد كه مخاطبان شهيد ديالمه نسل جوان دانشگاهى‌اى بودند كه اطلاعات دينى‌شان اندك بود و معيارى براى شناخت حق از باطل نداشتند. از اين رو، حركت شهيد ديالمه موضوع محور نبود تا هر بحثى را كه خود بر آن تسلط داشت بيان كند، بلكه مسئله محور و نياز محور بود. او بيش از آن كه بينديشد «چه بگويد»، در پى آن بود كه «چرا بايد بگويد» و به اين مى‌انديشيد محتوايى كه در كلاس درس او مطرح مى‌شود پاسخ‌گوى كدام نياز مخاطب است.

مرورى بر عنوان سخنرايى‌هاى شهيد، اثبات‌كننده همين حقيقت است. او با مطرح كردن مباحثى، چون طراح هدايتى، مذهب در بوته تاريخ، انسان حاكم و خلوت انسان، انسان در قالب زمان، و از خود بيگانگى جامعه (اليناسيون)، در پى ترسيم انسان شناسى اسلامى و نقش مذهب در زندگى آدمى بود و ديده‌گاه‌هاى را كه ريشه مذهب را در ترس، طبقه حاكم، طبقه محكوم يا نظرياتى، چون نظريه فرويد مى‌دانند به چالش مى‌كشيد.

او براى نخستين بار در سطح دانشگاه، به جاى مباحثى مانند جامعه بى طبقه توحيدى يا خودسازى انقلابى كه عناوين رايج آن روزها بودند، از صيرورت انسان بر صراط

مستقیم سخن گفت و با طرح ضوابط حرکت بر این راه، از جمله زهد و آزاداندیشی، صبر، توکل، شفاعت، فقر، قضا و قدر و امام و انتظار،^۱ که مفاهیم اصیل و دقیق شیعی‌اند، تفاوت آن با مفاهیم دیگر را تبیین کرد و نشان داد که دل مشغولی‌ها و دغدغه‌هایش از سنخ دیگری است و می‌خواهد نقشه‌ راهی را که قرآن کریم برای سعادت انسان بیان کرده است ترسیم کند.

این مباحث که پیش از انقلاب در سال‌های ۱۳۵۲ تا ۱۳۵۶ در جمع‌های کوچک دانشجویی آغاز شده بود، پس از پیروزی انقلاب اسلامی و با مساعد شدن فضای دانشگاه، در جلسات گسترده‌تری ادامه پیدا کرد و جنبه عمومی و رسمی یافت؛ مثل در تنهایی ثقلین، رساله حقوق امام سجاد علیه السلام، در شب قیام، اگر فاطمه علیها السلام نبود، جایگاه و اهمیت زن در جامعه اسلامی و ده‌ها عنوان دیگر که در میان جوانان هم‌عصر او مطرح نبود و در نسل دانشگاهی غریب بود.

آنچه دقت و پژوهش در زندگی شهید دیالمه را ضروری می‌کند این است که مطالعات دینی تخصص دانشگاهی او نبود.^۲ او دانشجوی رشته الهیات و گرایش‌های مرتبط با آن یا طلبه حوزه علمیه نبود و تلاش‌های او حرکتی در راستای فعالیت‌های علمی، تخصصی او به شمار نمی‌آمد. آنچه دیالمه را واداشت تا به مباحث دینی وارد شود، احساس تکلیف دینی

۱. این مجموعه سخنان در ۹ مجلد در سال ۱۳۹۵ به چاپ رسید.

۲. شهید دیالمه در دانشگاه فردوسی مشهد در رشته دکتری داروسازی تحصیل کرد.

در مقام یک مسلمان پیرو مکتب اهل بیت علیهم‌السلام بود. به باور او، فهم صحیح دین و ترویج آن به قدر توان تکلیف هر مسلمانی است. از این رو، با سبک زندگی خود، افقی فراروی نسل جوان گشود که مسئولیت دینی در آن، فراتر از هر تخصص و رشته علمی، محور همه تلاش‌هاست.

در این میان، چشم‌انداز اسلام و انقلاب اسلامی، با تکیه بر اندیشه‌های شیعی، از نگاه تیزبین شهید دیالمه پوشیده نماند. او دست‌هایی را که برای نابودی این حرکت می‌کوشیدند به خوبی شناخته و نسبت به این مسئله حساس بود. طرح مباحثی، همچون اسلام، قدرت بزرگ فردا؛ آمریکا، طراح استقراری سقوط؛ اسلام و مبارزات ضدامپریالیستی؛ مرجعیت و روحانیت؛ ولایت فقیه و آزادی^۱ گویای همین حساسیت و آینده‌نگری او بود. خطری که او از ناحیه نظریات التقاطی حس می‌کرد سبب شد که برخی گروه‌ها و جریان‌های انحرافی را که مواضع رسمی مکتوب داشتند به طور مستقیم نقد کند. مرام‌نامه‌های کمونیستی، تبیین جهان،^۲ تعمیم امامت، بعثت دائمی،^۳ قیام موسی، طلوع زن مسلمان^۴

۱. این مجموعه در سری دوم انتشارات سخنرانی‌های شهید در ۹ مجلد در سال ۱۳۹۹ به چاپ رسید.

۲. مجموعه کتب مبانی ایدئولوژیک سازمان منافقین (سازمان مجاهدین خلق سابق) که در یازده جلسه سخنرانی تحت عنوان تبیین جهان به نقد کشیده شد.

۳. دو عنوان از کتاب‌های منتشرشده ابوالحسن بنی‌صدر که قبل از ریاست جمهوری او به نقد کشیده شد.

۴. اثر زهرارهنورد که به قلم شهید به نقد کشیده شد.

و ... از جمله اندیشه‌های مکتوبی بودند که شهید دیالمه در آن‌ها امتزاج و التقاط حق و باطل را به خوبی دید و با برگزاری جلسات مشروح نقد، فاصله آن‌ها با حقیقت اسلام را به خوبی تبیین کرد. این تلاش، به معنای واقعی کلمه، برگزاری کرسی‌های آزاداندیشی در دانشگاه و در متن جامعه بود.

اکنون با گذر چندین دهه از زمان طرح این مباحث، جامعه اسلامی همچنان تشنه کلام زلال شهید در ترسیم خط اصیل اسلام شیعی و مبانی انقلاب اسلامی است؛ امری که ضرورت چاپ و نشر آن اندیشه‌ها را بیش از پیش آشکار کرده است.

بحث پیش رو یکی از دهه‌ها عنوانی است که شهید آن را نیاز حال و آینده دانسته است که عدم آگاهی کافی از آن می‌تواند منشأ برخی شبهات فکری و تحریف‌های ناروا بر اسلام باشد.

گرچه این مجموعه لذت لحظات حضور در درس شهید و جرعه جرعه نوشیدن کلام دل‌نشین خود او را ندارد، بی‌گمان گزیده‌ای مکتوب از آن فریادهای خالصانه، عالمانه و همچنان روشن‌گراهِ جویندگان حقیقت خواهد بود.

مرکز نشر آثار و اندیشه‌های شهید دکتر دیالمه

www.ehya-e-saghalain.ir